

ki so imeli za nas samo prazne lepe oblike in jih imajo še danes, naj se zavedajo, da smo s svojimi silami pri kraju in da bomo morali tudi mi enkrat prav resno misliti sami na sebe. Zakaj danes dobro vemo, da je lahko za domovino umreti, a za njo živeti je pa silno, silno težko.

DR. LEOPOLD POLJANEC:

Naraščaj Rdečega križa.

(Konec.)

Tako smo v šoli načeli, s pomočjo staršev seveda, mimo drugih altruističnih čustev vprašanje o »ljubezni do bližnjega« najvišji, a tudi najteže dosegljivi cilj, ki mora po njem stremeti človeštvo, ako se hoče izmota iz sedanjega splošnega razsula. Sedanje življenje namreč ni znošno; ta boj človeka proti človeku, sloja proti sloju, naroda proti narodu tudi v prazgodovinski dobi, ko si ljudi predstavljamo kot divjake brez kulture, ni mogel biti hujši nego je danes.

Kadar pa se naša mladina povsopne z izdatno pomočjo staršev in doma do bratoljublja in ljubezni do bližnjega, takrat se odpre njej in nam vzgojiteljem neizmerno veliko in prelepo polje, kjer se moramo v vzvišenem poklicu izdelati in izživeti. Vsak kraj, vsaka šola ima tu svoje posebne cilje, kjer se lahko udejstvuje. Naj navdemo le nekaj primerov:

Zbiranje članov v naraščaj Rdečega križa nam daje že samo na sebi priliko, da vzgajamo čustvi vzajemnosti in ljubezni do součencev. Po ameriškem in češkem načinu se namreč vpiše ves razred. Kakšen prispevek je to, 20 para mesečno, ali letno 2 Din na učenca! To ni niti za »četrt litra slabega vina«, da govorimo v vrednostnem merilu našega občinstva! Ako pa učenec — in takih je vedno nekaj v razredu — niti tega ne zmore, pa založe premožnejši večje vsote; razred pa nastopa proti Društvu rdečega križa kot samozavestna edinica po načelu: »Vsi za enega, eden za vse.«

Učenka se je razbolela; deklice jo hodijo obiskavati ter ji krajšati dolgega časa, ki tako zvesto sedi ob bolniški postelji. Govore o šolskih in drugih dogodkih, ki so zanje tako važni in zanimivi, in živahen smeh zveni po sobi. V postelji pa se zaskrbi o trudni oči in vesela poteza zalgra ob ustih. Zdravniki naj vam povedo, kako veselje in radost lečita bolezn!

Dijaki, koliko darov vam je podarila priroda, samo nikar teh talentov zakopavati! Vendar so med vami manj nadarjeni tovariši, ali taki, ki še niso »izpregledali«. Odličnjak, latinec ali matematik, pomozni bratu zaradi ljubezni do njega, pokaži mi z Ariadninim klobčičem izhod iz blodišča latinske in grške slovnice, uvedi ga v skrivnostni algebre! Trše orehe lahko toleče in luščiči razred skupno, v ta namen vam ravnatelj na stečaj odpro šolske sobe. Ne morem in ne smem pa zagovarjati slepega prepisovanja, te posebne vrste »ljubezni do bližnjega«, ki se je tako razpaslo po naših srednjih šolah.

Imamo pa tudi vzgledne učitelje, ki izven obveznega šolskega pouka, učence brez nagrade poučujejo, jih dvigajo, jim pomagajo, da bi jih ne potrl glas sodne trombe ob sklepu šolskega leta. Imamo jih, naše gore prave liste, ter se ponasamo z njimi!

Po načelu sedanje vzgoje in modernega pouka je treba že mladini vcepiti duha samostojnosti in veselja do dela. Kolikokrat čuješ tožbo, da je naša mladina, ki zapušča šole, nerodna in neporabna za delo, ki ga od nje zahteva trdo življenje. Kako pa naj shodi otrok, ako ga vedno držiš za roko ali vodiš za vrvice! Tu pa se dajo prirojeni posebni darovi naših učencev in dijakov in njih veselo udejstvovanje tako uspešno uporabiti za vzvišene namene, ki jih naj goji naraščaj Rdečega križa. Pevci, glasbeniki, igralci, teledavci se združijo (drugi pomagajo po svojih močeh) ter prirede predstave, vse njihovo delo pa mora preplezati, kakor prepleta rdeča nit naše narodne vezenine, visoka misel, da se trudijo za ubogo dečo, za šolske knjige in druga učila, potrebna revnim součencem, za šolske ali dijaške kuhinje, ali za kak drugi plemeniti namen. Deklice lahko kroje in šivajo perilo in obleke za siročad, nežna, dragocena ročna dela in to,

kar izdelajo dečki — pletarji, knjigovezi itd. pa se prodajo in izkupiček posveti človekoljubnim namenom. V tej smeri, hvala Bogu, učiteljstvo že jako pridno deluje, treba je raztresene ude zbrati, delo napeljati v skupno strugo ter jo poglobiti. Ne priporočam pa golega nabiranja denarnih prispevkov v kak dober namen. Lani smo nabirali za gladno rusko dečo. Starši so prispevali, otroci prinašali denarja, desnica je dajala dar, ki zanj že levica ni znala, da ne govorim o srcu in duši, ki nista niti zavznela ob tej pretresljivi beži in lakoti. Mrtvi darovi, — mrtvi namreč za vzgojo naše dece — zakaj ni jih ovijal rdeči trak visoke ljubezni do bližnjega, ki edina more umeti bedo ter premagati vse ovire.

Tu so vam Čehi drugačni ljudje! Od 15. septembra do 15. decembra 1921 so člani in čla-

nice njihovega naraščaja (Dorost Červené Kříže) iz 2000 šol agitirali, šivali, pletli, dajali predstave, zbrali prilične vsote ter poslali v Rusijo 52 zabojev nove obleke, 32 zabojev obnošene obleke, 505 družin pa je vzelo k sebi ruske sirote. Za vsakim parom nogavic, ki jih je pletla in poslala češka mladenka, se je odrgal tudi dobršen del njene nežne, a velike duše ter splaval tja v stepi ob Donu in Volgi, kjer je bela žena z velikim mahljaji kosila po poljani.

Članek mi je preveč zrastel pod peresom, toda človeku odleže, ako lahko vse izpove, kar mu je pri duši. Vem tudi, kako težko je biti glasnik v lastni domovini; zato prosim, da pogledate, če ne verjamete meni, kako se vedejo v tej oziru Američani in Čehi.

Ti namreč vedo, kaj delajo.

Družabna in uradna titulacija žene — učiteljice.

Titulacija žene v družbi ima, kot tudi titulacija moških, svoj kulturni razvoj na Francoskem v deželi »finih manir«. Iz Francije so povzeli titulacijo Avstrijci in južni Nemci, medtem ko so se severni Nemci le počasi prilagodili tujemu vplivu. Sredi 19. stoletja je v Nemcih običajno izražanje francoskih predikatov. (Madame, Mademoiselle) zopet izginjalo in poiskali so si na dvorih pristnih priimkov — gospa, gospodična, — za moške mesto Monsieur — gospod. Z dvorov je prešla titulacija v »boljše« meščanske kroge in iz teh v nižje, najnižje in celo kmetiške, kjer sicer vso kulturo družabno radi zavračajo. Francoski predikati (Mamse!) so se ohranili samo še za posle v grajskih hišah, na katere so prešli kot nekakovo poroštvo stare častivredne družine, potomcev viteštva. Moderni ženski napredek pa je v titulacijo žene mogočno posegel. Med moškimi ni bilo nikdar razlike. Vsakemu meščanu se je reklo — gospod — brez ozira na starost, oženjenost, stopnjo olike. Otroci seveda so tu v izjemi in za te ni titulacije. Dvorniki imajo svoj »ceremoniel«. Med ženskami je ime prvotno predikat — gospa — višji pomen dostojanstva oženjenosti in gospodična nižjo čast neoženjenosti, torej družabno drugo stopnjo. To je veljalo dotlej, da so dekleta samo predla, se pripravljala na možitev. V družabnem občevanju se je precej udomačilo »milostljivo«, da se med boljšimi in nižjimi zopet naredi razlika. Tudi »milostljiva« je potegnila nase širše mase žensk, zlasti po sladkih čestilcih in dobičkaželjnih trgovcih. Titulacija je hotela naposled postati praktična, značilna v izražanju preprosta za hitro govorico urada, prometa in okretna v družbi. Potreba teh svojstev je bila tako velika, da se je poizkušalo titulacijo sploh odpraviti in uvesti samo lastno ime. Ta doba pa je bila kratka! Ni držalo ljudi klicati samo po imenih, v trgovini, v javnosti nepoznanih. Poseči se je moralo zopet nazaj. Ker pa so v zadnjih desetletjih žene zelo, popolnoma napredovale v samostojnih poklicih ki predstavljajo v državi visoko stopnjo zmožnosti, olike in delavne sile, iste socialne stopnje, kot io ne zavzema niti vsak mož, soprog — gospe, — po katerem je kaka ženska dosegla višjo družabno stopnjo od neomejene deklinje, je na zahtevo pravice prešel predikat gospa tudi na neoženjene izobražene dame, ko jim so dovoljena višja mesta.

Po starih nazorih bi morala stopiti v stran, nazaj, gospodična profesorica pred gospo branjevko, gospodična doktorica pred gospo »Hausmeisterco« in gospodična učiteljica pred gospo delavko: Predikat gospa se je spočetka priznal v uradu, ministerjalnim odlokom podeljen samo princeznjam, nadvojvodinjam, sploh dvorjankam in visokim aristokratinjam

že pri rojstvu. Nadvojvodinja, abtisinja damskega konventa v Pragi je poleg — gospa — tudi — visokočastitost — Hochwürden — reverendissima. — Predstojnicam slavniških cerkvenih kongregacij, šolskih višjih zavodov in šol, voditeljicam klinike, bolnišnice, damskih konviktov je podeljen predikat gospa. Luteranski damski zavod titulira predstojnico gospa Domina kar se v slovenščini smešno glasi, ker ne mislimo na pomen Domine (latin. Domina).

Vsa ta mesta so jako odlična, le za aristokratije določena, ki pa so imele družabno izobrazbo, ne toliko šolske, kolikor io ima danes lahko navadna meščanka. Zmožnosti v glavi po državnih spričevalih in diplomah potrjene vsekakor nadkričujejo plemenitost rodu, zato so se meščanke potegnile za pravico — gospe.

Kakor je vsak moški gospod, tako naj bo vsaka žena gospa. Ne nazivamo gospodičev, torej ne nazivamo gospodičen. Nemška Avstrija je leta 1919, v posebnem odloku ministrstva podelila učiteljicam z usposobljenostnim izpitom uradni predikat gospa. Po starosti se to ni moglo urediti, ampak po stopnji višje avtoritete. Ker pa titulacija ne ostane last in nedotakljiva dokument nosameznih, prede v nepoklicane je najprimernejše, da se takoj za vse uveljavi. To naredi promet v javnosti. Višje mesto, predstop pa pristojna onim le, ki so dosegle same zase višjo stopnjo kot kulturne delavke v državi. Dve približno enako izobraženi se pa poklonita med seboj pred starejšo ali omoženo. V uradu po stopnji službe in službenih let. Veljaven cerkven zakon pa ni nobena posebna višja stopnja več, ker prizna javnost tudi civilno poročenim, celo »salzburški poroki«, torej predikat gospa, čeprav so te le gospodične, v začasnem zakonu brez dosmrtnih zaveze. Niso vse gospodične device, kdo bi to ugotovil? Bodimo torej vse gospe. Ne pristojna pa doktorjevi ženi ali nadučiteljevi poklic moža imenovati. Ne gospa doktor, ampak gospa doktorjeva — nadučiteljeva. A uradnici — gospa nadučiteljica.

Z ozirom na praktično, primerno in kratko pojudno izražanje je — gospa; za vse razmere najznačilnejši. Kaj se ima javnost brigrati za to ali je dotična oseba omožena, ločena, vdova, zaročena živi v modernem zakonu, ima otroka ali je devica ali ni, ali je zaljubljena. Kaj vse to, ki se sploh lahko v eni osebi desetkrat bremenja. Starejše dame, žene sploh, naj se titulira — gospa, kaj zato če se niso omožile! To je zasebna stvar in uradnica ni stara devica.

To mišljenje izražanja je emancipacija spravila s površja. Državna uradnica ni zaostala pepelka v »zgovorjenem kotu«, ker ima lahko vse lastnosti za zakon

in bi se lahko omožila. Najmanj pa je učiteljica »stara devica«, ki ji je v uradu podeljen delokrog matere, vzgojiteljice

Kako šolski urad tozadevno postopa? Višji šolski svet se drži dosledno pri nas še običajne razlike med gospo in gospodično. Okrajni šolski sveti in šolska vodstva pa v mnogih, ne v vseh slučajih, titulacijo izpuščajo. Sklicujejo se na kratak način. To so mlade moči po pisarnah, ki bi v direktnih naslovnih in pisarniških vlogah lahko upoštevale brez zamude časa dnevni red družabne olike. Ne gre tu za njihove interne nastave, a lep slog klasične slovenščine v izobraženem tonu vzornega spisa zahteva nekoliko titulacije. Vsaj na ovitku pisma. In toliko se sme zahtevati od pisarniških vlog. Gospod minister gospod ravnatelj, gospa učiteljica.

Da se napravi edinstvo tem zahtevam, naj gospa zastopnica učiteljic v višjem šolskem svetu blagovoli predlagati nam vsem učiteljicem po ministrstvu prosvete podelitev predikata — gospa — za urad — v govornici in v pisni vlogi. S tem se nam podeli družabno pravno stalšče, šolstvo pa se dvigne na višjo stopnjo svetovne kulture.

Marija Zalar.

Iz Jugoslavije.

— Novo predsedstvo višjega šolskega sveta za Slovenijo. Minister prosvete je na predlog pokrajinske uprave imenoval za novo dveletno dobo za predsednika dr. Stanko Beuka in podpredsednika tov. Frana Škulja.

— Z ozirom na današnje »Izjavo« pripominjamo, naj »izvršeno dejanje« g. pokrajinskega namestnika ne vzbuja pri naših članih nezaupanja do novega podpredsednika, dokler bo solidaren z voljenimi zastopniki v višjem šolskem svetu; o čemur pa ne dvomimo, da bo to vselej, dokler je član naše organizacije. Osebna vprašanja naj ne razdvajajo naših vrst!

— Častno število naših glasov. Lista poverjenišva UJU je od 3107 oddanih glasov dobila 2508 glasov (zadnjič 2338 glasov). Ker se naši glasovi dele na dva dela ni iz števila izida volitev razvidno celotno število naših volilcev, kakor n. pr. pri listi Slomškove zveze in Humekovi listi, na katerih so združeni glasovi obeh oblasti. Lista Slomškove zveze je dobila 453 glasov od teh 150 samostanskih (zadnjič 477), Humekova lista pa 120 glasov. — Povdarjamo da se število glasov oddanih UJU točno krije z našimi članskimi sezname. Čast zavednosti!

— Izid volitev učiteljskih zastopnikov za osnovno in meščansko šolstvo za višji šolski svet. Vseh volilcev 3107, razvejavljenih 50, praznih 72, neveljavnih 2. — Jelenc Luka 1597, Gnuš Anton 1536, Tomažič I. 1672; namestniki: Miklavčičeva J. 1527, Wašteto v A. 1604, Godec M. 1659. — Humek D. 120, Kalin I. 94. — Slapšak J. 453, Pečjak R. 449. — Zmaga UJU je sijajna! Čast volilcem!

— Volitve srednješolskih zastopnikov učiteljstva v višji šolski svet. V skupini srednješolskih učiteljev so zmagali napredni kandidati, in sicer profesorja dr. Ljudevit Pivko (Maribor) in Fr. Jeran (Ljubljana) kot redna člana, profesorja Fr. Mrvalak (Celje) in A. Lovše (Ljubljana) pa kot namestnika. Napredni kandidati so dobili po 97 glasov. Klerikalci so postavili samo enega kandidata za obe oblasti združili so svoje glasove na svojega kandidata prof. Jak. Žmavca (Maribor), oziroma namestnika dr. Breznika (Št. Vid), ki sta dobila pa kljub združitvi le 76 glasov. Razen tega je dobil prof. Pe-

brusiti dleto in tudi popraviti pokvarjena železa za kamen, to je kovati in kaliti, ker drug ne ve, kako prvotno obliko je imelo odlomljeno železo. Pripetilo se mi je, da mi je nekdo kalil železo, katero je bilo samo skrivljeno. Enako si mora učenec sam nabrusiti tudi skobelj, oblič in žago, znati mora oskobljati (poobljati) ravno ploskev ter pravilno prilipiti les itd. Ne sme se več pripetiti, da bi si absolutno obrtne šole sam ne znal pripraviti orodja: Z ozirom na potrebo hitrega in natančnega izdelovanja naj se učenec vadi tudi v rabi pomožnih sredstev, omogočujočih hitro in natančno izvršitev, v prvi vrsti torej šestila in prerezanih črt, ležečih in kljuko druga na drugi. Tako si učenec hitro in zanesljivo pomeni vse važnejše točke, da pride vsaka ploskev in oblika na pravo mesto. Izvežbati se mora najprej v delu s prostim očesom in prosto roko, a z ozirom na konkurenco in potrebo urnega dela se sme po dovršeni izobrazbi posluževati tudi navedenih praktičnih pomočkov.

Nekateri učitelji zastopajo mnenje, da kiharji na obrtnih šolah ne smejo rabiti pomožnega orodja strugala (rašpe) in pile, kar je seveda popolnoma napačno. Glavno delo se naj izvrši z dletom, a ne s strugalom, katero so stari kiharji

več rabili nego dleto. Moderni kihar se poslužuje strugala le izjemoma samo tam, kjer je res potrebno. Zato se naj vadi tudi učenec v tej omeljeni rabi strugala. Kihar dobi n. pr. naročija za cerkev kip, ki mora biti štrafran itd. Gotovih delov kihar ne sme pustiti rezanih na ploskev, ampak jih mora s strugalom ali pilo izpopolniti, da jih lahko prevleče z barvo. Včasih je tudi potrebno, po okusu odstraniti s strugalom ostre robe na visokih delih obleke, ker se s tem napravi kakor na sliki z barvami kontrast med globino in višino, oblike se dvignejo in postanejo plastične. Isto velja za kamenite izdelke.

Praksa zahteva, da zna učenec svoje delo tudi popolnoma dovršiti. Tu priljaga v prvi vrsti vpoštev rtesanje barv za polt, meso in različne obleke, zatejanje s pravim in kovinskim zlatom, osobito zlatenje na olje itd. Štrafranje ni tako lahko delo, kakor bi si marsikdo utegnil predstavljati. Če je kip slabo izdelan, ga je mogoče z barvami izpopolniti, nasprotno pa dobro izdelan, a slabo štrafran kip izgubi ves pravi vtsek. Zategadelj si mora znati učenec ali štrafran barve tudi za senco pripraviti kakor slikar, to se pravi, za senco primerne barve primešati. V globini mora začeti s temnimi toni in proti vi-

šini vedno svetlejšo nalagati, na tak način napravi kip lep, plastičen vtsek, nikoli pa ne sme mesnatih delov in obleke, svetlobe in sence prevleči v istem tonu.

Tekom dolgoletnega delovanja na obrtnih šolah, na podlagi lastnega opazovanja in premišljevanja sem spoznal potrebo gotovih reform v načrtu obrtnih šol. Vse premalo važnosti se polaga na praktično stran in posveča se preveč časa teoretičnim predmetom. To velja pred vsem o praktičnih delavnica. Celo med učenci se je razpaslo napačno mnenje, da tvori teorija glavni del, da je delavnica postranskega pomena in le zato določena, da izpolni predpisano število ur. V tej usodni zmoti se trudijo učenci, porabiti glavno moč in pridnost za teoretične predmete in doseči najprej v teoriji dobro klasifikacijo. Temu nasprotno ugotavljamo, da je srce obrtne šole delavnica in da imamo v teoretičnih predmetih le postranska in pomožna sredstva. Ob vsaki priliki, tudi med teoretičnim poukom, morajo učitelji zato vedno opozarjati učence na prevladujoči pomen delavnice in praktičnih vaj v delavnici.

Na šolah, kjer se goji obdelovanje obeh materialov, leša in kamena, je predpisani čas 3 let-

nikov posebno z ozirom na istočasni teoretični pouk mnogo prekratek. To pomanjkljivost občutijo zlasti oni učenci, ki iz kateregakoli vzroka ne morejo nadaljevati svoje izobrazbe na kakvi višji šoli, temveč se morajo takoj podati v prakso, prevzeti mesto pomočnika ali otvoriti kot samostojni mojstri lastno delavnico. Za te absolute je nujno potrebno, da se ustanovi na obstoječih obrtnih šolah vsaj en ali dva višja letnika, namenjena izključno praktičnemu pouku v delavnici, strokovnemu risanju, izdelovanju načrtov itd.

Posebne reforme pa zahteva novi kulturni pravec, ki ga je pokrenilo na naši zemlji toliko stoletij pričakovano dejstvo lastne in svobodne države, Jugoslavije, ležeče na pragu med vzhodno in zapadno kulturo, obsegajoče tudi historična, žal, sedaj opustošena tla Macedonije, od kjer je Aleksander Veliki 356.—323. pr. Kr.), kralj iste Macedonije, ustanovil prvo svetovno državo. Tako smo poslali Jugosloveni tudi dediči grško-bizantinske kulture in prevzeji nalogo, obogatiti z originalno sintezo njenih elementov svet zapadne Evrope.